

képe annak a Bulgáriának, amelynek földjén bennünket, magyarokat nagyon közlőre érdeklő történelmi, irodalmi és etnografiai adatok várnak a mi szempontjainkból, s a mi igen nagy hasznunkra való földolgozásra. Sumen (Sumla) és környékén a lelkek máig is telítve vannak Kossuth ottjártának emlékeivel. A várnai csatátér, meg Nikápoly a török időkben volt sorsközösségünknek máig is eleven emlékeztetői. De mindezeknél érdekesebb és fontosabb az ősbulgár-település földje, Madara környéke, ahol Krum kán sziklába vésett lovasszobra (helyesebben domborműve) sziklaszilárd alapot nyújt nekünk is honalapító Árpád alakjának megelevenítéséhez. Tudnunk kell ugyanis, hogy Madara környékének ősbulgár leletei körülbelül a mi honfoglalásunkkal egykorúak. A bulgár és magyar történelem főbb mozzanatainak párvonalba állítása tehát valóban önként adódik akkor is, amikor a szerző emlékeztet arra, hogy a bulgár nemzeti öntudat a fanarióta kémrendszer türetlen nyomása alatt, az erőszakos görögösítés ellenhatásaként lobbant föl, akár csak a magyar nemzeti érzés az erőszakos germanizálás idején.

Hogy a bulgár nép vérrokon a magyarral, eddig is tudtuk és hirdettük. S mégis újdonszerű és megkapó az a sok bizonyíték, amit Szilády könyvéből megismerhetünk. S különösen az a beállítás lephet meg, hogy a bulgár nem is a szó szorosabb értelmében vett magyarral, hanem a székellyel hozható közeli vérségi kapcsolatba. Ebből természetesen a székelyek származásának kérdése is nagyon érdekes megvilágításhoz jut.

Szilády könyve tehát valóságos toborzó: híveket toboroz a magyar-bulgár szellemi, politikai és gazdasági kapcsolatkeresés eszméjének. Még pedig úgy, hogy ez a toborzóhatás csak természetes adottság és nem kiagyalt célkitűzés. A szerző maga is csak a

megfigyelt és összegyűjtött adatok természetes «nyomására» foglal állást ebben az irányban, pártatlanságát azonban minden irányban mindvégig megőrzi. Elmondhatjuk tehát, hogy Szilády könyvét nemcsak zavartalan, igaz gyönyörűséggel fogja végig olvasni mindenki, aki egyszer kezébe veszi, hanem — magyar és bulgár egyaránt — sok tanulságot, rendkívül hasznos irányítást és erőt merít belőle a két nép közvetlen érintkezését lehetővé tevő összekötő hidak megépítéséhez szükséges munkához. *Gaál István.*

**Tolnai Gábor: A szabadvers és a lírai formák válsága.** Formatörténeti tanulmány. (A szegedi fiatalok művészeti kollégiumának kiadványa.)

A szegedi fiatalok művészeti kollégiuma helyes problémaérzékkel választja ki és dolgozza fel azokat a kérdéseket, amelyekben új tudományos magyarázatra van szükségünk. Ilyenek elsősorban a forma- és stílusproblémák.

Tolnai Gábor formatörténeti tanulmánya a szabadvers kérdését a világirodalom fejlődésének perspektivikus rajzába illeszti. Ennek a perspektivikus rajznak az alapvonalai jók: a rajzoló kezét és szemét kitűnő mesterek irányítják. (Horváth János, Solymossy Sándor, Thienemann Tivadar, Tolnai Béla.) A költői műformák fejlődési szálait eredményes kutató eljárással tapintja végig s már-már túlságosnak tetsző határozottsággal rajzolja a képbe.

A költői alkotások közlésmódja a könyvnyomtatás feltalálása előtt túlnyomóan akusztikus, azóta inkább vizuális. A költő és olvasó ez újfajta kontaktusa megbontja a szöveg és a zene régi, differenciálatlan egységét. A zenei elemektől az epika könnyebben vált meg, mert itt ezeknek az elemeknek csak szövegrögzítő szerepük volt. A verses eposz helyére a prózaregény lép. A líra eddig nem tu-

dott szervesen vizuálissá átalakulni, mert itt a zenei elemeknek — ritmus, rím — érzelemlifejező szerepük is van. A közlés módja akusztikus maradt, a műélvezése már vizuálissá lett: a verseket is némán olvassuk. De erre csak finomlelkű műélvezők képesek, a tömegek előtt a vers elvesztette népszerűségét. S mivel a némán olvasott versben a zenei elemek úgysem érvényesülhetnek, érhetőnek tűnhetik elhanyagolásuk, vagy éppen teljes elvetésük, vizuális lírai «formák» keletkezése, a szabadvers új műformája, Walt Whitmann művészi programja. A szabadvers mégsem oldotta meg a lírai formák válságát — ez a tanulmány végső konklúziója, — mert nem talált az érzelem kifejezésére a ritmussal egyenlő értékű és hatású vizuális eszközt, bár lázasan kereste s néha feltalálni is vélte, pl. a tipográfiai eszközökben.

Sajnáljuk, hogy a szerző «a szabadvers szorosabb értelemben vett vizsgálatát nem tekintette kitűzött feladatának keretébe» tartozónak. Ez a vizsgálat egy-két ponton bizonyára enyhítette volna elméletének merev vonalait. Így homályos maradt, vajjon miért jut a verses epika, sőt a még «anakronisztikusabb» líra is nem remélt virágzásra a mult században, négy századdal a fordulópontként feltüntetett esemény, a könyvnyomtatás feltalálása után, s afelől sem vagyunk éppen bizonyosak, hogy a szabadversek költői által emlegetett belső ritmus, hangritmus, s főképp gondolatritmus vizuális természetűek-e, s beleilleszthetők-e a szerző elméletébe.

*Mérey Ferenc.*

**Carveth Wells: A maláji dzsungelben.** (Dante.) Ha a tudomány nem igazolná az utazók állításait, gyakran hihetnők egyik-másikról, hogy a mesék országából való. A Malakkai félsziget sok tekintetben mondható a mesék országának. Nincsenek év-

szakai s a nap egész éven át ugyanabban az órában kél és nyugszik. Az év 270 napján esik az eső, de alig van egyetlen igazán nedves nap. «Van-nak házak Singaporeban, amelyeknek kapuja előtt ott van a kikötött csónak és sehol semmi víz köröskörül. De ha megered az eső, a háziasszony csónakon megy «bevásárolni» — írja a szerző.

A félsziget legnagyobb része ember-nemjárta dzsungel. Csak a tengerparti rész lakott. C. Wells mint vasútépítő mérnök került ide és hat évet töltött a félsziget különböző részeiben. Amikor a maláji kuliknak azt beszélte, hogy odahaza akkora jegek potyognak az égből, hogy beverik az ablakokat, hazugnak bélyegezték. De ugyanez történt vele Amerikában, ahol az úti-élményeiről tartott előadást. De hogyan isne. Ki hinné el csak úgy szire-szóra azt a furcaságot, hogy van olyan hal, amelyik fölmászik a fára s ott a szemét forgatva kacintgat? Vagy azt, hogy amíg az egyik madár fészket rak, a másik ugyanolyan madár vedlik? Hogy egyik fa virágban áll, a másik ugyanolyan fa meg már roskadozik a gyümölcstől? A természet zavarba ejti itt, az évszakok egybeolvadása. Aztán a dzsungel csodálatos teremtményei: a kis kancsil-szarvas, amely alig másfélarasnyi magas, a biruang-medve, amely ugyancsak törpe az erdélyiekhez képest, aztán a másfélcentiméteres hangya, a csészealj nagyságú pók, amelynek szövedékét késsel kell elvágni, a szivar nagyságú pióca, amely ha teleszívja magát, akkora lesz, mint egy jókora kolbász és a sokféle istenteremtésén kívül még a törpe ember is, a negrito, aki éppúgy bújik itt a sűrűbe, mint a pygmeus Afrikában. Wellsnek mégis sikerült lefényképezni a dzsungel törpéit, véletlenségből, mert kancsil-szarvast várt a lencse elé.

Wells «hivatalból» járta a dzsungelt, mert vasútvonalakat kellett ki-